

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MANSUS TA'LIM VAZIRLIGI

AL-BIHIR NAVOIY NOMIDAGI TOSHIKENT DAVLAT O'ZBEK TILI VA
ADABIYOTI INSTITUTI

2019 -yil 17 - 08

SHARQ TILLARI (форс)

Bilim sohasi: 100000 – Gumanitar soha
Ta'lim sohasi: 110000 -- Pedagogika
Ta'lim yo'nalishi: 5111200 - O'zbek tili va adabiyoti

Toshkent 2019

Fan dasturi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha O'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi Kengashining 2019 -yil "17" - 08 dagi 4 - sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2019 -yil "4" - 10 dagi "892" -sonli buyrug'ining 2 -ilovasi bilan fan dasturi ro'yxati tasdiqlangan.

Fan dasturi Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universitetida ishlab chiqildi.

Tuzuvchi:

Sotiboldiyeva S. ToshDO'TAU, "Sharq tillari" kafedrasini mudiri, filologiya fanlari doktori, dotsent

Taqrizchilar:

Shamsimuhamedov I. ToshDO'TAU, "Sharq tillari" kafedrasini katta o'qituvchisi, filologiya fanlari nomzodi

Shoaliyeva N. O'zbekiston Xalqaro Islom Akademiyasi, "Mumtoz sharq adabiyoti va manbashunoslik" kafedrasini katta o'qituvchisi, filologiya fanlari nomzodi

Fan dasturi Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti Kengashida ko'rib chiqilgan va tavsiya qilingan (2019-yil 1 - iyul 11 -sonli bayonnoma).

K. M. 21
C. M. 21

Sh. Sotiboldiyeva
N. Shoaliyeva

I. O'quv fanining dolzarbligi va oliy kasbiy ta'limdagi o'rni

O'zbek tili va adabiyoti, folklorining tarixan shakllangan adabiy, lingvistik maktablari va ta'limotlarini, mumtoz va zamonaviy metodlarini, buyuk ajdodlarimizning o'zbek va jahon tilshunosligi rivojiga qo'shgan hissasi, ularning ilmiy merosi, ona tilimizning xalqaro miqyosdagi o'rni va nufuzi, uning boshqa tillar bilan aloqalari, o'zbek tili va adabiyotining rivojlanish istiqbollari bilan bog'liq ilmiy muammolarni tadqiq etish uchun arab va fors tillari va ularning grammatik normalarini o'rganish dolzarblik kasb etadi.

“Sharq tillari” (fors) bo'yicha bakalavr kursining maqsad va vazifalari o'zbek tili va adabiyotining har tomonlama taraqqiy topishida adiblarimizning umumbashariyat madaniy xazinasidan munosib o'rin olgan o'lmas asarlarni chuqur o'rganish va ilmiy asosda tadqiq etishga qaratilgan, bo'lib talabalarda ilmiy axborot bilan ishlash ko'nikmalarini va malakalarini shakllantirish, o'qish, yozish, arab imlosidagi qo'lyozma, toshbosma gazeta, jurnal va ilmiy asarlarni o'qishga, ulardan o'z faoliyati uchun zarur bo'lgan axborotlarni olishga o'rgatish, joriy imloga tabdil va tahlil qila olishlariga erishish.

“Sharq tillari” (fors) fani asosiy ixtisoslik fanlardan biri hisoblanadi. Ushbu fan dasturi “O'zbek tili tarixi”, “O'zbek folklori”, “O'zbek adabiyoti tarixi”, “Navoiyshunoslik”, “Matnshunoslik”, “O'zbek tilshunosligi tarixi”, “Leksikografiya asoslari”, “O'zbek dialektologiyasi”, “O'zbek mumtoz poetikasi asoslari” kabi umumkasbiy fanlar bilan uzviy bog'langan bo'lib, ushbu fanlarda aks etgan ayrim adabiy-nazariy masalalarni qamrab olishi jihatidan uyg'unlik kasb etadi.

II. O'quv fanining maqsadi va vazifasi

Fanni o'qitishdan maqsad — talabalarga arab va fors tillarining nazariy asoslari, ularning asosiy grammatik kategoriyalarini o'rgatish hamda ularni amalda tatbiq etish ko'nikmasini hosil qilish.

Fanning vazifasi — talabalarda ilmiy axborot bilan ishlash ko'nikmalarini va malakalarini shakllantirish, o'qish, yozish, arab imlosidagi qo'lyozma, toshbosma gazeta, jurnal va ilmiy asarlarni o'qishga, ulardan o'z faoliyati uchun zarur bo'lgan axborotlarni olishga o'rgatish, joriy imloga tabdil va tahlil qila olish ko'nikmasini hosil qilish.

“Sharq tillari” o'quv fanini o'zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida *talaba*:

- arab va fors tilida imlo qoidalarini, arab va fors tilida so'z yasashini, arab va fors tilida o'zak va u orqali so'zlarni topa bilishni, arab imlosidagi matnlarni qiyinchiliksiz mutolaa qilib tabdil qila olishni, o'zbek tili tarkibidagi arab va fors so'zlarni tahlil qila olishni;

- arab va fors imlosining o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash, arab va fors tilida so'z yasalishi va grammatik qoidalarini aniqlash, arab yozuvidagi manbalarni farqlash, arab alifbosidagi matnlarni o'qish, arab imlosidagi matnlarni transkripsiya qilish, arab imlosida yozishni bilish, arab va fors tilidagi so'z va

iboralarini tarjima qilishda lug'atdan foydalana bilish, arab imlosida xatosiz yoza *bilishi*:

- ilmiy axborot bilan ishlash, o'qish, yozish, arab imlosidagi qo'lyozma, toshbosma gazeta, jurnal va ilmiy asarlarni o'qish, ulardan o'z faoliyati uchun zarur bo'lgan axborotlarni olish, joriy imloga tabdil va tahlil qila olish va ulardan foydalanish *ko'nikmalariga*;

- arab yozuvi va uning tarqalishi, arab harflarining o'ziga xos xususiyatlari, arab va fors tili fonetikasi, morfologiyasi, punktuatsiyasi, arab va fors tili lug'ati, arab va fors tiliga xos qisqa va cho'ziq unlilar va boshqa belgilar, arab va eski o'zbek yozuvining o'zaro farqlash *malakasiga ega bo'lishi* lozim.

III. Asosiy qism (amaliy mashg'ulotlar)

1-Modul. Fors alifbosi xususiyatlari

1-mavzu. Kirish. Fors tili haqida umumiy ma'lumot.

Fron davlatining tili, hududiy bo'linishi, tili va yozuvi, Fors tilini Hind Yevropa tillar oilasiga mansubligi, Tayanch dialekti, Fors tilining rivojlanish davri, Eroniy tillar guruhi.

2-mavzu. Arab-fors alifbosi.

Arab-fors alifbosi. Munfasil harflar (bir tomonlama qo'shlovchi harflar), Muttasil harflar (ikki tomonlama qo'shlovchi harflar), Harf yasovchi unsurlar, Shakldosh harflar. Bir nuqtali harflar, Ikki nuqtali harflar, Uch nuqtali harflar, Alifbodagi harflarning alohida ko'rinishi, so'z boshidagi ko'rinishi, so'z o'rtasidagi ko'rinishi, Yozuvni o'ngdan chapga tomon yozilishi, Bosh harflarning mavjud emasligi, Bo'g'in ko'chirilmasligi, Qisqa unlilarni yozuvda ifoda etilmasligi, so'z oxiridagi ko'rinishi.

3-mavzu. Munfasil harflar haqida ma'lumot.

Arab-fors alifbosi, Munfasil harflar (bir tomonlama qo'shlovchi harflar), Alifbodagi munfasil harflarning alohida ko'rinishi, so'z boshidagi ko'rinishi, so'z o'rtasidagi ko'rinishi, so'z oxiridagi ko'rinishi, Alif harfi, Dol harfi, Zol harfi, Re harfi, Ze harfi, Je harfi.

4-mavzu. Qisqa unlilarning yozuvda ifodalanishi.

Arab yozuvi, Unlilar, Qisqa unlilar, Cho'ziq unlilar, Qisqa unlilarni yozuvda ifoda etuvchi diakritik belgilar, Zabar (Fatha), Zir (Kasra), Pish (Damma), Qisqa "a" unlisi, Qisqa "e" unlisi, Qisqa "o" unlisi, Qisqa unlilarni ifoda etuvchi diakritik belgilarni yozuvda tushib qolishi, So'z oxirida qisqa unlilarni yozuvda ifoda etuvchi harflar.

5-mavzu. Muttasil harflar haqida ma'lumot.

Arab-fors alifbosi, Muttasil harflar (ikki tomonlama qo'shlovchi harflar), Alifbodagi muttasil harflarning alohida ko'rinishi, so'z boshidagi ko'rinishi, so'z o'rtasidagi ko'rinishi, so'z oxiridagi ko'rinishi, Be harfi, Pe harfi, Te harfi, Se harfi, Jim harfi, Chim harfi, Hoyi hutti harfi, Xe harfi, Sin harfi, Shin harfi, Sod harfi, Zod harfi, To harfi, Zo harfi, Ayn harfi, G'ayn harfi, Fe harfi, Qof harfi, Kof harfi, Gof harfi, L om harfi, Mim harfi, Nun harfi, Hoyi havvaz harfi, Yo harfi.

6-mavzu.Cho'ziq unililarni yozuvda ifodalanishi.

Arab yozuvi. Unlilar. Qisqa unlilar. Cho'ziq unlilar. Cho'ziq unlilarni yozuvda ifoda etuvchi harflar. Alif harfi. Vov harfi. Yo harfi. Cho'ziq "o" unlisi. Cho'ziq "j" unlisi. Cho'ziq "u" unlisi. So'z boshida cho'ziq unlilarni yozuvda ifoda etuvchi harfiy birikmalar.

7-mavzu.Diftong Bo'g'in va Urg'u.

Diftong so'zining ma'nosi. Fors tilidagi "ey" va "o'u" diftonglari. Diftonglarni yozuvda ifoda etuvchi harflar. Fors tilidan o'zbek tiliga o'zlashgan diftongli so'zlar va ularning talaffuzdagi o'zgarishlari.Bo'g'in. ochiq bo'g'in. yopiq bo'g'in. Urg'u.

8-mavzu.Shamsiy-qamariy harflar va ularning imlosi.

Arab-fors alifbosi. Munfasil harflar (bir tomonlama qo'shlovchi harflar). Muttasil harflar (ikki tomonlama qo'shlovchi harflar). Harf yasovchi unsurlar. Shakldosh harflar. Qamariy harflar (Oy harflari). Shamsiy harflar (Quyosh harflari). Al aniqlik artikli. Aniq otlar. Arab izofasi.

2-Modul. Bog'lama va olmosh

9-mavzu.Ot kesimli sodda yig'iq gap.

Fors tilida gap. Gapning tarkibiga ko'ra turlari. Sodda gap. Gapning bosh bo'laklari. Ega va kesim. Ot kesim va fe'l kesim. Ot kesimli sodda yig'iq gaplarda so'z tartibi.ko'rsatish olmoshlari. Ast bog'lamasi.

10-mavzu.Ast bog'lamasi. Ko'rsatish olmoshi va so'roq olmoshi.

Gap. Ast bog'lamasi. Ko'rsatish olmoshlari. In ko'rsatish olmoshi. In ko'rsatish olmoshini yaqinda turgan predmetlar uchun ishlatilishi. On ko'rsatish olmoshini uzoqda turgan predmetlar uchun ishlatilishi.So'roq olmoshlari. "Ke" so'roq olmoshi. "Che" so'roq olmoshi.

11-mavzu.So'roq gapning tuzilishi. Kishilik olmoshlari.

Gap. Gaplarning maqsadga ko'ra turlari. So'roq gap. So'roq gapning tuzilishi. Intonatsiya orqali so'roq gap tuzilishi. So'roq olmoshlari orqali so'roq gap tuzilishi. So'roq yuklamalari orqali so'roq gap tuzilishi. So'roq so'zlar orqali so'roq gap tuzilishi.

12-mavzu.Bog'lamaning tuslanishi (to'liq va qisqa shakli).

Ast bog'lamasi. Ast bog'lamasining to'liq shakli. Ast bog'lamasining qisqa shakli.bog'lamaning tuslanishi. Birlik ya'ni mo'fraddagi shaxs-son qo'shimchalari. Ko'plik ya'ni j'amdagi shaxs-son qo'shimchalari. "--am" qo'shimchasi. "--i" qo'shimchasi. "--im" qo'shimchasi. "--id" qo'shimchasi. "--and" shaxs-son qo'shimchalari.

3-Modul. Ot so'z turkumi va izofa

13-mavzu.Fors tilida izofa.

Fors tili. So'z. Birikma. Izofa. Izofa so'zining lug'aviy ma'nolari va vazifalari. Izofiy birikmada so'z tartibi. Aniqlovchi va aniqlanmish. Qaratqich va qaralmish. O'zbek tiliga o'zlashgan forsiy izofalar. Izofaning imlosi.

14-mavzu.Otlarda son kategoriyasi. Fors tilidagi arabiy kopliklar. Izofa zanjiri.

Fors tilida ko'plik. Birlik (mo'frad) va ko'plik (j'am) tushunchalari. Forsiy ko'plik. "on" ko'plik qo'shimchasi. "on" ko'plik qo'shimchasining imlosi. "ho" ko'plik

qo'shimchasi. Fors tilida arabiy ko'pliklar. Arabiy ko'plik turlari. To'g'ri ko'plik. "-ot" to'g'ri ko'plik qo'shimchasi. "-in" to'g'ri ko'plik qo'shimchasi. "-un" to'g'ri ko'plik qo'shimchasi. Siniq ko'plik. Fors va o'zbek tiliga o'zlashgan arabiy siniq ko'pliklar.

15-mavzu. Egalik affixlari. Egalikni ifodalanishi.

Fors tilida egalikning ifodalanishi. Otlarning turlanishi. Egalik qo'shimchalari. "-am" qo'shimchasi. "-at" qo'shimchasi. "-ash" qo'shimchasi. "-emon" qo'shimchasi. "-eton" qo'shimchasi. "-eshon" qo'shimchasi. "mol" so'zi va "az on" birikmalari. Fors tilida "-iki" va "niki" qo'shimchalarini ifoda etilishi.

16-mavzu. Miqdor sonlar va tartib sonlar.

Fors tilida son so'z turkumi. Miqdor (sanoq) sonlar. A'dode asliy. Birlilik. O'nlik. Yuzlik. Minglik. O'zbek tiliga o'zlashgan forsiy miqdor sonlar. Tartib sonlar. A'dode tartibi. "-o'm" qo'shimchasi. "-o'min" qo'shimchasi. Fors tiliga o'zlashgan arabiy tartib sonlar.

17-mavzu. Fors tilida yil, oy, kunlarni ifodalanishi

Fors tilida yil, fasl, oy, hafta, kun va kun bo'laklari. Fors tilida yil, fasl, oy, hafta, kun va kun bo'laklarini ifodalovchi qam, sol, emsol, sole go'zashte, sole oyande, porsol, fasl, bahor, toboston, poiz, zemeston, hafte, ruz, emruz, diruz, dishab, fardo, pasfardo, do'shanbe, seshanbe, chahorshanbe, panjshanbe, jo'me, odine, shanbe, so'bh, pish az zo'hr, zo'hr, ba'd az zo'hr, 'asr, shom, shab so'zlari.

4-modul. Fe'l so'z turkumi, predloglar

18-mavzu. Fe'l. O'tgan zamon aniq fe'li.

Fors tilida fe'l. Fe'llarning tarkibiga turlari. Soda fe'l, prefiksli (old qo'shimchali) fe'l, murakkab fe'l, Fe'llarning noaniq shakli. Masdar. Fe'l negizlari. O'tgan zamon fe'l negizi. Hozirgi zamon fe'l negizi. "-am" qo'shimchasi. "-i" qo'shimchasi. "-im" qo'shimchasi. "-id" qo'shimchasi. "-and" shaxs-son qo'shimchalari. O'tgan zamon aniq fe'llining bo'lishli shakli. "-na" inkor yuklamasi. O'tgan zamon aniq fe'llining bo'lishsiz shakli.

19-mavzu. Kelishiklarni ifodalanishi. Asosiy predloglar.

Fors tilida kelishik munosabatlari. Predloglar. Asosiy predloglar. Qaratqich kelishigi munosabatini ifoda etuvchi "izofa". Tushum kelishigi munosabatini ifoda etuvchi "ro" predlogi. Jo'nalsih kelishigi munosabatini ifoda etuvchi "be" predlogi. O'rin-payt kelishigi munosabatini ifoda etuvchi "dar" predlogi. Chiqish kelishigi munosabatini ifoda etuvchi "az" predlogi. "bo", "to", "bar" va "baroye" bredloglari.

20-mavzu. Izofali predloglar.

Fors tilida predlog. Predloglarning turlari. Asosiy predloglar. Izofali predloglar. Murakkab predloglar. Izofali predloglarning asosiy zususiyati. "Zir" izofali predlogi. "Ru" izofali predlogi. "Po'sht" izofali predlogi. "Aqab" izofali predlogi. "Nazd" izofali predlogi. "Pahlu" izofali predlogi. "Pish" izofali predlogi. "Bolo" izofali predlogi. "Beyn" izofali predlogi. "Meyon" izofali predlogi. "Pey" izofali predlogi. "Tu" izofali predlogi. "Barobar" izofali predlogi. "Sar" izofali predlogi.

21-mavzu. Murakkab predloglar.

Fors tilida predlog. Predloglarning turlari. Asosiy predloglar. Izofali predloglar. Murakkab predloglar. Murakkab predloglarning tuzilishiga ko'ra turlari. Izofali va izofasiz murakkab predloglar. Izofali murakkab predloglar. "Dar bob" izofali murakkab predlogi. "Dar bore" izofali murakkab predlogi. "Dar xo'sus" izofali murakkab predlogi. "Dar atrof" izofali murakkab predlogi. "Dar roh" izofali murakkab predlogi. "Bevasile" izofali murakkab predlogi. "Bevosite" izofali murakkab predlogi. Izofasiz murakkab predloglar. "Roje be" izofasiz murakkab predlogi. "Oyed be" izofasiz murakkab predlogi. "G'eyr az" izofasiz murakkab predlogi. "Paz az" izofasiz murakkab predlogi. "Ba'd az" izofasiz murakkab predlogi. "Pish az" izofasiz murakkab predlogi. "pas az" izofasiz murakkab predlogi.

22-mavzu. Hozirgi-kelasi zamon fe'li. Qo'shma fe'llarni kontakt va distant holati. Fe'l. Fe'lning noanoq shakli. Masdar. Fe'l negizlari. Hozirgi-kelasi zamon fe'l negizi. Hozirgi zamon shaxs-son qo'shimchalari. Hozirgi-kelasi zamon fe'li. Mo'zore-ye axbori. Hozirgi-kelasi zamon fe'lning bo'lishli hakli. Hozirgi-kelasi zamon fe'lning bo'lishsiz shakli.

23-mavzu. Vaqtni ifodalanishi.

Fors tilida vaqtni ifodalanishi. Vaqtni aniqlashda ishlatiladigan so'zlar. "Chand" so'roq olmoshi. Vaqtni ifoda etuvchi "soat", "daqiqe", "soniye", "nim", "ro'b" so'zlar. Miqdor sonlar. "va" bog'lovchisi. Soat turlari.

24-mavzu. Doshtan fe'li. Yoshning ifodalanishi.

Fors tilida "doshtan" fe'li va unga oid umumiy ma'lumotlar. "Doshtan" fe'lining xususiyatlari. O'zbek tiliga o'zlashgan hozirgi zamon fe'l negiziga misollar. Yoshning ifodalanishi. Miqdor sonlar.

25-mavzu. Payt holi. Yo-ye nesbat.

Fors tilida payt holi. Fors tilida payt holi vazifasini bajaruvchiyil, fasl, oy, hafta, kun va kun bo'laklarini ifodalovchi qarn, sol, emsol, sole go'zashte, sole oyande, porsol, fasl, bahor, toboston, poiz, zemeston, hafte, ruz, emruz, diruz, dishab, fardo, pasfardo, do'shanbe, seshanbe, chahorshanbe, panjshanbe, jo'me, odine, shanbe, so'bh, pish az zo'hr, zo'hr, ba'd az zo'hr, 'asr, shom, shab so'zlari.

26-mavzu. Buyruq mayli.

Fors tilida buyruq mayli. Vajhe amri. Fors tilida buyruq maylining tuzilishi. Buyruq maylining bo'lishli shakli. "-na" inkor yuklamasi. Buyruq maylining bo'lishsiz shakli. "-ma" inkor yuklamasining ishlatilishi.

27-mavzu. Fe'lning shart-istak mayli. Hozirgi-kelasi zamon shart-istak mayli.

Fors tilida fe'l mayillari. Hozirgi-kelasi zamon shart-istak mayli. Mo'zore-ye eltezomi. Aorist. O'tgan zamon shart-istak mayli. Hozirgi-kelasi zamon shart-istak maylining yasalishi. Bo'lishli v abo'lishsiz shakllari.

28-mavzu. Modal fe'llar. Modal so'zlar.

Modal fe'llar. "Xostan" modal fe'li. "Tavonestan" modal fe'li. "Boyestan" modal fe'li. Modal so'zlar. "Shoyad" modal so'zi. "Mo'mken ast" modal so'zi. "Mo'mken nist" modal so'zi. "Ehtemol miravad" modal so'zi. "Ehtemol namiravad" modal so'zi. Hozirgi-kelasi zamon shart-istak mayli. Mo'zore-ye eltezomi. Aorist.

29-mavzu.O'tgan zamon davom fe'li. Numerativlar.

O'tgan zamon davom fe'li, O'tgan zamon davom fe'lining tarkibiy tuzilishi, O'tgan zamon davom fe'lining bo'lishli va bo'lishsiz shakllari, Numerativlar.

5-modul. Fe'ning funksional shakllari. Qo'shma gap.

30-mavzu.Sifatdosh. O'tgan zamon sifatdoshi. Ravishdosh.O'tgan zamon ravishdoshi.

Sifat. Sifatdosh. O'tgan zamon sifatdoshi. "-e" qo'shimchasi. O'tgan zamon sifatdoshining otlashgan shakli. Ravishdosh. O'tgan zamon ravishdoshi.

31-mavzu.Payt ergash gap.

Payt ergash gap. Payt ergash gapning tuzilishi. Payt ergash gap yasashda ishlatiladigan bog'lovchilar. O'zbek va fors tillaridagi payt ergash gaplarni qiyoslash.

32-mavzu.Hozirgi zamon sifatdoshi.Yo-ye liyoqat. Yo-ye masdari.

Sifat. Sifatdosh. Hozirgi zamon sifatdoshining yasalishi. "-ande" qo'shimchasi. "-on" qo'shimchasi. "-o" qo'shimchasi. Yo-ye liyoqat. Yo-ye masdari.

33-mavzu.O'tgan zamon natijali fe'li.

O'tgan zamon natijali fe'li. Moziye naqli. O'tgan zamon natijali fe'lining yasalishi. O'tgan zamon natijali fe'lining bo'lishli va bo'lishsiz shakllari. "-na" inkor yuklamasi.

34-mavzu.Uzoq o'tgan zamon fe'li.

Uzoq o'tgan zamon fe'li. Moziye ba'yyid. Uzoq o'tgan zamon fe'lining yasalishi. Uzoq o'tgan zamon fe'lining bo'lishli shakli va bo'lishsiz shakli. "-na" inkor yuklamasi.

35-mavzu.Sifat. Sifatlarning yasalishi. Sifat darajalari.

O'zbek va fors tillarida sifat so'z turkumi. Sifatlarning yasalishi. Sifat darajalari. Oddiy sifat darajasi. Qiyosiy sifat darajasi. Ortirma sifat darajasi. O'zbek tiliga o'zlashgan fors tilidagi sifat darajalari.

36-mavzu.Harakat yoki holat nomini bildiruvchi otlar.

O'zbek va fors tillarida harakat yoki holat nomini bildiruvchi otlarning yasalishi. Harakat yoki holat nomini bildiruvchi otlar yasovchi "-esh" va "-yesh" qo'shimchalari. O'zbek tiliga o'zlashgan harakat yoki holat nomini bildiruvchi otlar.

37-mavzu.Qisqartirilgan infinitiv. Shaxssiz gaplar.

Masdar. Fe'ning noaniq shakli. Qisqartirilgan infinitiv. Masdare murahham. Qisqartirilgan infinitivning yasalishi. Shaxssiz gaplar.

38-mavzu.Ahiq kelasi zamon fe'li.

Qisqartirilgan infinitiv. Masdare murahham. "Budan" ko'makchi fe'li. Aniq kelasi zamon fe'li va uning yasalishi hamda tarkibiy tuzilishi

39-mavzu.O'timli va o'timsiz fe'llar. Fe'ning majhul nisbati.

Fors tilida o'timli fe'llar. Fors tilida o'timsiz fe'llar. Fors va o'zbek tilidagi o'timli va o'timsiz fe'llarni qiyoslash. Fe'llarning majhul nisbati.

40-mavzu. Aniqllovchi ergash gap.

Aniqllovchi ergash gap. Aniqllovchi ergash gapning takibiy jihatdan tuzilishi. O'zbek va fors tillaridagi aniqllovchi ergash gaplarni qiyoslash.

41-mavzu. O'tgan zamon shart-istak mayli.

Fors tilida o'tgan zamon shart-istak mayli. O'tgan zamon shart-istak maylining tuzilishi. O'tgan zamon shart-istak maylining bo'lishli va bo'lishsiz shakllari.

42-mavzu. Shart ergash gap.

Shart ergash gap. Shart ergash gapning takibiy jihatdan tuzilishi. O'zbek va fors tillaridagi shart ergash gaplarni qiyoslash.

43-mavzu. To'siqsiz ergash gap.

To'siqsiz ergash gap. To'siqsiz ergash gapning takibiy jihatdan tuzilishi. O'zbek va fors tillaridagi to'siqsiz ergash gaplarni qiyoslash.

44-mavzu. Sabab ergash gap.

Sabab ergash gapning takibiy jihatdan tuzilishi. O'zbek va fors tillaridagi sabab ergash gaplarni qiyoslash.

IV. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlarni o'tkazishda quyidag' didaktik tamoyillarga amal qilinadi:

- amaliy mashg'ulotlar mavzusini aniq belgilab olish;
- o'qituvchining innovasion pedagogik texnologiyalardan unumli foydalana olishi;

- talabada natijani mustaqil tarzda qo'lga kiritish imkonini ta'minlash.

Fors tili haqida umumiy ma'lumot. Fors alifbosi va yozuvi hamda uning o'ziga xos xususiyatlari (shamsiy va qamariy harflar). Diftonglar. Fors tili tovush tarkibi va uning alifboda ifodalanishi. Fors tilida harflarning talaffuzi, ularning yozilishi va o'qilishi. Arab satr usuli belgilari (tashdid, hamza, tanvin, vasla).

Fors tilida gap va uning tuzilishi, arabiy va forsiy konstruksiyalar. Ot-kesimli sodda yig'iq gap. So'roq gapning yasalishi. Intonatsiya (ohang). **الاست** bog'lamasi va uning shakllari. Olmoshlar.

Forsiy izofaning yasalishi va imlosi. Izofa zanjiri. Otlarning ko'plik shakli. E'galik affikslari. Fors tilida sonlar (miqdor va tartib sonlar). Fors tilida yil, oy va kunlarning ifoda etilishi. Birlik va noaniqlikning ifodalanishi.

Fe'l, Fe'l negizlari va tarkibi. Fe'llarning asosiy shakllari. Fe'l zamonlarining yasalishi. Fe'llarda mayli kategoriyasi. O'timli va o'timsiz fe'llar. Fe'l nisbatlari. Vaqtning ifodalanishi. Sifatdoshlar va ravishdoshlar.

Ko'makchi va uning turlari. Yoshning ifodalanishi.

Sifat va uning darajalari. Ravish va uning turlari. Ko'makchi so'zlar. Asosiy ko'makhilar va ularning turlari. Izofali old ko'makhilar, murakkab old ko'makhilar, ort ko'makchi. Bog'lovchilar. Ergashtiruvchi bog'lovchilar, biriktiruvchi bog'lovchilar. Yuklamalar, so'roq yuklamalari, inkor yuklamalari, kuchaytiruvchi yuklamalar, his-hiyajon yuklamalari.

So'z birikmalari va ularning turlari. Izofali so'z birikmalar. Old ko'makhili so'z birikmalari. Bitishuvli so'z birikmalar. Murakkab so'z birikmalar. Sodda

gaplar sintaksisi. Bir tarkibli va ikki tarkibli gaplar. Shaxssiz gaplar. Gap bo'laklari: gapning bosh bo'laklari (ega va kesim), gapning ikkinchi darajali bo'laklari. Ega bilan kesimning moslashuv turlari. Ot kesimli sodda yig'iq va sodda yoyiq gaplar. Fe'l kesimli sodda gaplar.

Qo'shma gaplar sintaksisi. Bog'langan qo'shma gaplar. Ergashgan qo'shma gaplar: ega ergash gap, kesim ergash gap, to'ldiruvchi ergash gap, aniqlovchi ergash gap, shart ergash gap, maqsad ergash gap, sabab ergash gap, payt ergash gap.

V. Mustaqil ta'lim bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Mustaqil ta'lim va topshiriqlar uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Kirish. Fors tili haqida umumiy ma'lumot
2. Grafika. Arab-fors alifbosi Arab yozuvi va uning o'ziga xos xususiyatlari
3. Munfasil harflar haqida ma'lumot
4. Qisqa unilarning yozuvda ifodalanishi
5. Diflong Bo'g'in va Urg'u
6. Arab satr ustki belgilari
7. Shamsiy-qamariy harflar va ularning imlosi.
8. Ot kesimli sodda yig'iq gap
9. Ast bog'lamasi
10. Fors tilida olmosh. Olmoshlarning turlari.
11. Ko'rsatish olmoshi va so'roq olmoshi
12. So'roq gapning tuzilishi
13. Kishilik olmoshlari
14. Bog'lamaning tuslanishi (to'liq shakli)
15. Hast so'zining mustaqil ma'noda ishlatilishi
16. Bog'lamaning qisqa shakli
17. Otlarda son kategoriyasi
18. Fors tilidagi arabiy kopliklar
19. Fors tilida izofa
20. Izofa zanjiri
21. Egalik affikslari. Egalikni ifodalanishi
22. Miqdor sonlar. Tartib sonlar
23. Fors tilida yil, oy, kunlarni ifodalanishi
24. Predloglar
25. Buyruq mayli
26. Modal fe'llar. Modal so'zlar.
27. Maqsad ergash gap. To'ldiruvchi ergash gap.
28. O'tgan zamon davom fe'li.
29. Numerativlar
30. Sifatdosh. O'tgan zamon sifatdoshi. Ravishdosh. O'tgan zamon ravishdoshi
31. Payt ergash gap
32. O'tgan zamon natijali fe'li
33. Uzoq o'tgan zamon fee'li.
34. Sifat. Sifatlarning yasalishi. Sifat darajalari.
35. Harakat yoki holat nomini bildiruvchi otlar

36. Ahiq kelasi zamon fe'li.
37. Aniqlovchi ergash gap
38. Shart ergash gap
39. To'siqsiz ergash gap
40. Sabab ergash gap

Ishchi dasturni shakllantirish jarayonida mustaqil ta'lim soatlari hajmiga mos holda mavzularni tanlab belgilash tavsiya etiladi.

Talaba "Sharq tillari" (fors) fanidan mustaqil ta'limni tashkil etish va topshiriqlarni bajarishda fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda mavzular bo'yicha referat, taqdimot tayyorlashi tavsiya etiladi. Bunda o'qitish va nazorat kilishning avtomatlashtirilgan tizimlari, fan buyicha qo'shimcha adabiyotlar bilan ishlash hamda Internet tarmog'idan foydalanishi maqsadga muvofiq. Mustaqil ishlar joriy nazorat tarkibida baholanadi.

VI. Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbalari

Asosiy adabiyotlar

1. Abdusamadov M. Fors tili. – T.: Sharq, 2007.
2. Anousha Shahsavari, Blake Atwood. Persian of Iran Today. 2 Volume. UT Austin Center for Middle Eastern Studies, 2013.

Qo'shimcha adabiyotlar

3. Mirziyoyev Sh. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil nstiqbollariga bag'ishlangan majlisdagi O'zbekiston Respubloikasi Prezidentining nutqi. Prezidentning nutqi, // Xalq so'zi gazetasi, 2017 yil 16 yanvar, №11.
4. O'zbekiston Respubloikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi Farmon // Xalq so'zi, 2017 yil 8 fevral.
5. Quronbekov A., Vohidov A., Ziyayeva T. Fors tili. – T.: Musiqa, 2009.
6. Rubinchik Yu.A. Grammatika sovremennogo persidskogo literaturnogo yazika. - M., 2001.
7. Rubinchika Yu.A. Persidsko-russkiy slovar. – M., 1965.
8. Muin M. Larhang-e forsi. – Tehron, 1371.

Internet saytlari

9. www.gov.uz O'zbekiston Respubloikasi hukumat portali.
10. www.lex.uz O'zbekiston Respubloikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy banki.
11. http://library.ziynet.uz/uz/book_35164
12. http://library.ziynet.uz/uz/book_35149
13. http://library.ziynet.uz/uz/book_41245
14. http://library.ziynet.uz/uz/book_40578
15. http://library.ziynet.uz/uz/book_34135

M. Tuxdovojayeva

